

LUNDS
UNIVERSITET

Steriliseringskravet för transpersoner

En diskursanalys av den svenska statens framställning av transpersoner vid
införandet och avskaffandet av steriliseringskravet

Hanna Lundgren & Johanna Spetz

Handledare: Marie Stissing Jensen

Lunds universitet

Statsvetenskapliga institutionen

STVA23

VT 2023

Abstract

I denna studie undersöks sambandet mellan Carol Bacchis teoretiska koncept “What’s the represented problem to be” och den svenska debatten om steriliseringskravet i könstillhörighetslagen vid två begränsade tidsperioder av fem år i historien. 1968-1972 och 2009-2013. Våra frågeställningar i studien är:

- Hur konstruerades transpersoners identitet av regeringen 1972, och vad ligger bakom den ändrade diskursen om transpersoner 2013?
- Hur skiljer sig diskursen om transpersoner i SOU 1968:28 och 2012/13:SoU24 – varför ansågs det rationellt att sterilisera transpersoner 1972, men irrationellt 2013?

Undersökningen sker genom en diskursanalys med syftet att förstå steriliseringskravets införande och upphörande. Carol Bacchis ansats “What’s the represented problem to be?” med sex styrande frågor används som analytiskt verktyg för att förklara införandet av steriliseringskravet för transpersoner i samband med könskorrigering 1972 och dess upphävande 2013 genom att analysera policyns “problem” (fråga 1-3), och “upplösning”(fråga 4-6). Analysen visar att en viss skillnad finns i hur man talade om transpersoner vid kravets införskaffande 1972 jämfört med avskaffandet 2013. Detta till följd av en ändrad diskurs där EU-kommissionens uttalande har förändrat hur den svenska staten ser på transpersoner.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.2 Bakgrund.....	4
1.2.1 Tidigare forskning.....	4
1.2.2 Transidentitet och transhistoria.....	5
1.2.3 Hormonbehandlingar och könskorrigering.....	6
1.2.4 Könstillhörighetslagen.....	6
1.2.5 Tvångssterilisering.....	7
1.3 Syfte och frågeställning.....	7
1.4 Avgränsningar.....	7
2. Teori.....	8
2.1 Governmentality.....	8
2.2 What's the problem represented to be?.....	9
2.3 Subjektsposition.....	9
2.4 Governmental Rationalities.....	10
2.5 Operationalisering.....	11
3. Metod.....	12
3.1 Diskursanalys.....	12
3.2 Empiriskt material.....	13
4. Resultat.....	13
4.1 SOU 1968:28.....	13
4.2. 2012/13:SoU24.....	15
5. Diskussion.....	17
6. Slutsats.....	18
Referenser.....	20

1. Inledning

1972 är Sverige först i världen med att låta människor ändra sitt juridiska kön. För att få göra det måste dock vissa krav och kriterier uppfyllas. Den som vill ändra sitt juridiska kön måste för det första vara minst 18 år, svensk medborgare och ogift; men denne måste också genomgå en utredning, få könsbekräftande vård och sakna fortplantningsförmåga. Detta sista krav är ämnet för vår uppsats – steriliseringen av transpersoner.

Under de senaste åren har frågor om HBTQ-rättigheter fått alltmer tid i rampljuset, inte minst med anledning av den framväxt av högerradikala strömningar som svept över stora delar av världen. Sverige är inget undantag. I den nya regeringen som tillträdde 2022 har Sverigedemokraterna fått rollen som ett samarbetsparti med stort inflytande på regeringens politik. HBTQ-personer är en grupp som särskilt varit mål för debatt under det gångna året, inte minst genom SD:s tydliga motstånd mot dragqueens som sagoberättare på bibliotek. Ser man sig omkring på andra platser i världen kan man se globala tendenser till inskränkning på HBTQ-personers rättigheter. Till exempel i USA där flera delstater försöker arbeta fram förslag som av många skulle beskrivas som antidemokratiska och inskränkande. Delstaten West Virginia försökte exempelvis driva igenom en transexkluderande lag som innebär att transkvinnor inte får delta i damidrottslag i kommunala skolor, men Högsta Domstolen stoppade förslaget. (DN 2023) Detta var förstas en seger för transpersoners rättigheter, men liknande försök till exkludering av transpersoner sker på många platser.

Hur ska man försöka förstå hur påstått liberala och demokratiska länder kan röra sig mot en mer förtryckande lagstiftning och fientliga, konservativa attityder? Hur kommer det sig att man talar om HBTQ-personer på det sätt som man gör? När vi undrade över detta slogs vi av idén om diskursens formande makt. Hur är det möjligt att man i Sverige för 50 år sedan talade om transpersoner som någon som bör fråntas sin reproduktiva förmåga av rationella skäl, medan man endast 40 år senare hävdar raka motsatsen? Det är just detta vi vill undersöka. Sverige utger sig ofta, och mestadels befogat, för att vara ett progressivt och jämställt land med resurser, kompetens och intresse att hantera politiska frågor om jämställdhet och HBTQ-frågor. Men när det gäller transfrågor har Sverige haft en mer bekymrande historia. Den 1 juli 2013, alltså för bara ungefär 10 år sedan, avskaffade Sverige kravet på sterilisering eller avsaknad av reproduktionsförmåga för den som önskade ha sitt juridiska kön ändrat. (Lag 1972:119) Hur kommer det sig att diskursen om transpersoner och deras rättigheter sett så olika ut på så kort tid i historien?

Det finns som bekant många länder som är politiskt och religiöst kritiska till HBTQ-personers existens och rättigheter, vilket såklart påverkar friheten, säkerheten och livskvaliteten för HBTQ-personer. I Sverige fanns dock ingen sådan av staten uttalad religiös eller politisk motivering under tiden då steriliseringskravet var gällande som var direkt fientlig mot HBTQ personer. Snarare verkade det som att svenska statens önskan var att glädja och tillfredsställa sina medborgares begäran. Sverige var först i världen med att, om än med restriktioner, erbjuda sina medborgare könskorrigering operationer och möjligheten att

juridiskt ändra sitt kön av välvilliga skäl. Så hur kommer det sig att det ansågs rationellt att sterilisera transpersoner 1972, men inte 2013?

1.2 Bakgrund

I detta kapitlet presenteras bakgrunden till denna studie. Här kommer även tidigare forskning presenteras. Detta kapitlet fungerar likaså som en historisk översikt över viktiga benämningar kring transidentitet som vi med studien ämnar att lösgöra

1.2.1 Tidigare forskning

Vi har under processen av att skriva denna uppsats stött på ett antal undersökningar som vi funnit relevanta för vår studie, men framförallt för det forskningsområde som innefattar transpersoners rättigheter i relation till makt och diskurser. Dessa arbeten presenteras nedan i sin korthet.

Malin Monthamre (2014) genomför i sin kandidatuppsats *“De transexuella är få och osynliga” – framställningar av transexualism, könskorrigering och steriliseringar i svenska massmedier* en kritisk diskursanalys där hon analyserar konstruktioner av transexualism, könsbyte och steriliseringar i artiklar från dags- och kvällstidningar i samband med en föreslagen lagändring. Monthamre diskuterar vilka diskurser som går att urskilja, vilka normer som reproduceras och utmanas, men också hur identiteter konstrueras av språket. Vi fann detta arbete inspirerande och informativt för den som önskar läsa sig in mer på området diskursanalys av svensk media och transexualism under stora rättsliga förändringar.

Izabelle Johannisson (2017) skriver på ett liknande sätt om teman i den mediala debatten kring det omtalade steriliseringskravet i sin kandidatuppsats *“Staten bryr sig mer om min kuk än mitt liv” – En intervjustudie om transaktivisters upplevelse av kampen att avskaffa tvångsteriliseringar*. Studien visar att aktivister under perioden 2008-2013 ansåg att könstillhörighetslagen förstärkte heteronormativitet och den samhälleliga tron på transexuella som olämpliga föräldrar. Avskaffandet av kravet på sterilisering skulle istället symbolisera en inkludering. Men räcker det? Skadan är redan gjort, vad mer ansåg aktivisterna under denna period behövs för att skapa en jämställd tillvaro för transpersoner?

Till sist vill vi också rikta uppmärksamhet åt Anna-Sara Fires (2018) kandidatuppsats *“Antingen så är man det eller så är man det inte” – En analys av steriliseringskravet i den svenska könstillhörighetslagen fram till år 2013*. Fire analyserar sambandet mellan Judith Butlers teori om heteronormen som hegemonisk diskurs och den debatt som pågått i Sverige om steriliseringskravet i könstillhörighetslagen. Här genomförs en analys av de argument som författaren funnit i statliga utredningar och politiska debatter på ämnet. Författarens analys visar att avvikande från heteronormen leder till att bilden av transpersoner kan

beskrivas som överkliga och inte fullt mänskliga, vilket kan förklara varför ett övergrepp som sterilisering kan begås utan att väcka nämnvärda reaktioner hos övriga medborgare.

Vårt arbete är en ansats att göra ett relevant tillägg i samtalet om ordets makt och skapandet av subjekspositioner. Vilka diskurser kring transpersoner går att urskilja åren kring 1972 och 2013 när kravet på sterilisering i samband med könskorrigering införskaffades och avskaffades? Vi funderar och diskuterar också på hur transpersoners identitet konstrueras av den svenska staten. Varför ändrar man sig 2013, efter 41 år, om vad som är rationellt – att sterilisera eller inte?

1.2.2 Transidentitet och transhistoria

Transpersoner är ett begrepp som har konstruerats olika genom historien. Människor som berörs som begreppet, har funnits i alla tider, men det var inte förrän 1920-talet som begreppet transsexualism användes för första gången i medicinsk litteratur. Den tyska läkaren Dr Hirschfield använde begreppet transsexualism för att skilja en grupp individer från benämningen transvestiter. Det var inte förrän i början av 1940-talet som ordet transsexualism började användas på det sätt som det görs idag. Det vill säga beteckna människor som önskar leva eller lever permanent i den sociala rollen hos det motsatta könet och dessutom eftersträvar en könskorrigering operation (SOU 2000:20, 49).

Det förekommer ingen fullständig enhet i hur begreppet trans används. Olika källor ger olika information. Organisationen RFSL ungdom säger att begreppet trans eller transperson är ett paraplybegrepp som omfattar olika könsidentiteter. Det gemensamma för transpersoner är att man på något sätt avviker från hur ens biologiska kön och juridiska kön förväntas hänga ihop med ens könsidentitet eller könsuttryck (RFSL, 2022). Begreppet trans innefattar således individer som inte identifierar sig inom den binära uppdelningen av kön och som inte identifierar sig med det kön de blev tilldelad vid födseln. Att vara trans innebär att inte vara cisperson, en identifikation som innebär att könsidentiteten stämmer överens med det kön som tilldelats vid födseln. (Filis 2022: 2)

Transsexuell är också benämningen för personer som lider av den psykiatriska diagnosen könsdysfori som innebär att patienten har en störd könsidentitet. En transsexuell person uppfattar sig själv vara född i fel kön. Transsexualism klassificeras som en psykiatrisk diagnos och behandlingen av en transsexuell patient omfattas av den allmänna sjukförsäkringen. För att ha rätt att genomgå en könskorrigering för att ändra sitt juridiska kön krävs det att en får transsexualism bekräftad som diagnos på papper. Numera används således transsexualism eller könsdysfori som krav för att personer ska få rätt att ändra sitt juridiska kön. Transsexualism måste också skiljas från transvestism, som är en önskan att klä sig i det motsatta könets kläder men inte göra något biologisk könsbyte, och transgenderism, som omfattar personer som inte vill bli definierade som vare sig män eller kvinnor. Något värt att benämna är också att transsexualism inte har något med sexuell läggning att göra (SOU 2000:20, 48).

1.2.3 Hormonbehandlingar och könskorrigering ingrepp

I samband med en könskorrigering behandling är det vanligt att genomgå en hormonbehandling. Hormonbehandlingar ges i form av testosteron eller östrogen, där testosteron brukar benämnas som en maskuliniserande behandling och östrogen som en feminiserande behandling. Effekterna kan liknas vid en pubertet, och vissa förändringar är permanenta medan andra går tillbaka om hormonbehandlingen avslutas. Därför är en livslång behandling nödvändig för att behålla effekterna. I Sverige krävs en könsdysforidiagnos och regelbundna kontroller för att få tillgång till hormonbehandling via regionen. (RFSL, 2023)

Utöver denna icke-kirurgiska fysiska förändring vid könskorrigering ingrepp finns också överkroppskirurgi och operation av underlivet. Av dessa två är det den senare som är av särskilt intresse för vår undersökning. Överkroppskirurgi innefattar operation av bröstet och det krävs ingen diagnos för att undergå ingreppet, även om operationen då genomförs på privat klinik på egen bekostnad. Patienter som genomgår testosteronbehandling erbjuds en mastektomi där bröstvävnaden opereras bort. I fall där östrogenbehandling sker kan patienten också komplettera sin behandling med implantat om det finns behov. Underlivskirurgi är i dagsläget möjligt för den som fått diagnosen transsexuell och fått tillstånd från Socialstyrelsen. En sådan operation innebär ofta en stegvis omvandling av det biologiskt medfödda könsorganet till det motsatta könsorganet som överensstämmer med patientens önskan och könsidentifiering. (RFSL, 2023) Det finns inte något krav på att genomgå ett sådant ingrepp för att få ändra sitt juridiska kön, och det har det heller aldrig funnits. Könstillhörighetslagen – som gav transsexuella möjlighet till könskorrigering kirurgi, hormonbehandling och ändring av juridiskt kön – hade andra krav.

1.2.4 Könstillhörighetslagen

Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall infördes efter att utredningar visat att biologiska män och kvinnor som levde sina liv som det motsatta könet med tillhörande könsmarkeringar, namnbyten och försök att ändra i kyrkoböckerna tycktes lida av sociala utmaningar i såväl privatlivet som arbetslivet. Orsaken var den bristande möjligheten att ändra sitt kön juridiskt, och lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall infördes, vilket också gjorde Sverige först i världen att reglera könsbyten. (SOU 2007:16, 49).

1972 är Sverige alltså först i världen med att låta människor ändra sitt juridiska kön, men för att få göra detta måste man uppfylla vissa krav och kriterier. En person som vill ändra sitt juridiska kön inte bara måste vara minst 18 år, svensk medborgare och ogift; denne måste också genomgå en utredning, få könsbekräftande vård och sakna fortplantningsförmåga. Vad innebär det för de som berördes av lagen? I praktiken betydde det för de allra flesta att låta sig steriliseras genom operation. Inte förrän 2007 genomfördes en utredning där ett nytt lagförslag läggs fram som innehåller en skärpning av steriliseringskravet, vilket startar en

debatt om identitet, uttryck och diskrimineringsgrunder som genomsyrar alla nivåer av det svenska samhället och leder fram till en ändring i lagen som träder i kraft 1 juli 2013, 41 år efter införandet – tvångssteriliseringarna avskaffas. Man anser då att steriliseringskravet strider mot regeringsformen och Europakonventionen och är diskriminerande. (RFSL)

1.2.5 Tvångssterilisering

Lagen om tvångssterilisering trädde i kraft 1934 i Sverige. Lagen tillät i vissa fall sterilisering utan samtycke, sådana ingrepp kunde utföras om personen ansågs sakna förmåga att förstå steriliseringens innebörd, vad som då kallades rättsinkapitet (SOU 2000:20, 15). Indikatorerna för att utföra sterilisering var tre: eugeniska (ras-/arvshygieniska), sociala och medicinska. Genomgående har steriliseringslagarnas tillämpning särskilt drabbat svaga och underprivilegierade grupper.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med vår undersökning är att genom tillämpning av Carol Bacchis ansats “What’s the problem represented to be?” genomföra en diskursanalys av hur den svenska staten har talat om transpersoner under två specifika perioder i historien. Tidsperioderna innefattar åren 1968-1972 och 2009-2012, vilket är åren som omger införandet och avskaffandet av kravet på sterilisering vid juridisk könskorrigering. Vi vill studera sambandet mellan Carol Bacchis förståelse av Governmentality som policydiskurs och svenska statens krav på sterilisering vid könskorrigering kirurgi fram till 2013. För att göra detta utgår vi från följande forskningsfrågor:

- Hur konstruerades transpersoners identitet av regeringen 1972, och vad ligger bakom den ändrade diskursen om transpersoner 2013?
- Hur skiljer sig diskursen om transpersoner i SOU 1968:28 och 2012/13:SoU24 – varför ansågs det rationellt att sterilisera transpersoner 1972, men irrationellt 2013?

1.4 Avgränsningar

Vi ämnade inledningsvis att göra en komparativ studie, men på grund av den någorlunda begränsade tidsramen valde vi att göra en beskrivande diskursanalys och studera en särskild policy, nämligen kravet på sterilisering vid könskorrigering som var gällande under perioden 1972-2013. Studien har avgränsats till att omfatta två femåriga tidsperioder – en femårsperiod 1968-1972 och en 2009-2013. Denna avgränsningen gjordes eftersom vi hade svårigheter med att hitta empiriskt material för endast årtalen av steriliseringskravets införande 1972 och

steriliseringskravets upphörande 2013. Mer specifikt använde vi oss av två regeringspropositioner, närmare bestämt två utredningar från socialutskottet. Dels en utredning från 1968 berörande konststillhörighetslagens införande där sterilisering formulerades som ett krav för en könskorrigering, och socialutskottets utredning från 2012 som senare bidrog till steriliseringskravets avskaffande.

2. Teori

Det teoretiska ramverket för vår studie utgörs av Michel Foucaults idéer om 'governmentality'. I det här avsnittet redogör vi för de grundläggande delarna av teorin. Därefter beskriver vi hur vi valt att använda oss av governmentality i vår analys med hjälp av Carol Bacchis välkända koncept "What's the represented problem to be?", där frågor om hur problem skapas och representeras utgör vårt verktyg för att beskriva hur den svenska staten talade om transpersoner i ljuset av begrepp som 'subjektspositioner' och 'governmental rationalities'.

2.1 Governmentality

Teorin Governmentality formulerades av den franska filosofen Michel Foucault på 70-talet i den senare delen av hans liv när han undervisade på College de France. Governmentality är ett brett begrepp med ett flertal definitioner. Termen Governmentality sammanfogar begreppen *govern* (styra) och *mentality* (mentalitet). Foucault använde begreppet för att tala om konsten att styra. I sin vidaste bemärkelse är Governmentality ett begrepp för ett projekt som undersöker maktutövning i termer av "uppförande". Det är ett ramverk för analys som börjar med iakttagelsen att styrning är ett mycket utbrett fenomen, inte på något sätt begränsat till statens sfär utan något som pågår närhelst individer och grupper försöker forma sitt eget beteende efter andras beteende, exempel inom familjer, arbetsplatser etc (Walters 2012:11).

Michael Foucaults förståelse av begreppet government är av relevans för att förstå teorin governmentality. Han menar att det faktum att government på intet sätt är begränsad till vår monopoliserade av den moderna staten är ett kärntema som löper genomgående i studierna av statsmakt. Government utövas i relation till flera axlar och sammanhang såsom hushåll, familjer, gods, församlingar och involverar ett flertal myndigheter och myndigheter (Walters 2012: 19). Utifrån Foucault förstås government som inte enbart en uppsättning statliga institutioner, utan också som alla metoder, tekniker och normer som styr hur människor beter sig och hur de styr sig själva (Alamaa et al 2022: 171).

För att greppa vad Governmentality innebär behöver vi sätta Foucaults tänkande i en idéhistorisk kontext. Foucault räknas ofta som en poststrukturell filosof. Poststrukturalismen växte fram som en kritik av strukturalistiska teorier som utgår från att sociala relationer

formas av samhällets strukturer (Alamaa et al. 2022: 171). Dels ifrågasätter man den reduktionistiska syn som förklarar att människan kan förstås utifrån hur samhällets strukturer ser ut. Exempelvis menade Foucault att subjektivitet, med andra ord vilka vi är och hur vi förstår oss själva, förvisso är en effekt av maktrelationer. Men det betyder inte att vår subjektivitet kan reduceras till den makt vi utsätts för. Vi kan välja att agera och förhålla oss till samhällets strukturer på olika sätt.

Foucaults centrala argument där governmentality fungerar som en liberal styrningsrelation förklarade hur den offentliga maktutövningen legitimerats genom historien. Dels utgick argumenten från att den liberala staten utgav sig för att styra för frihet, när den i själva verket styrde genom frihet. Istället för att tvinga människor att agera för nationen eller deras eget bästa, syftar denna form av styrning till att forma människors åsikter och uppfattningar för att de ska välja att styra sig själv i enlighet med de styrandes målsättningar (Alamaa et al. 2022: 173). Governmentality som teori har fått en stor utbredning i poststrukturalistiska studier, inte främst i studier som postkoloniala studier, riskteknik och kulturstudier. Teorin undviker att basera sig som en stat eller ideologi, utan fokuserar på att uppmärksamma det vardagliga och rutinmässiga.

2.2 What's the problem represented to be?

Foucaults förståelse av makt som relationell och producerande stöds även av Carol Bacchis tolkning av governmentality What's the problem represented to be? (WPR) där fokuset ligger på praktikerna och relationer som producerar "problem", "objekt" och "subjekt". Carol Bacchis kända koncept WPR har en syn på policy som särskiljer sig från konventionell uppfattning. Utifrån WPR ses policy som något produktivt, skapande eller något som upprättar ett "problem". Policies anses också producera "subjekt" och i samband med detta involveras olika maktdimensioner.

2.3 Subjeksposition

Subjeksposition är ett centralt begrepp i diskursteorin för växlande identitet hos människor alltefter det sammanhang och det sätt att tänka och resonera som gäller där vi råkar befinna oss i samspel med andra. I olika sammanhang råder dessutom olika föreställningar om saker och ting, attityder och förhållningssätt, med andra ord, diskurser. Diskurser bildar sätt att tänka på och tala om något och agera. Det uppstår en subjekspositionering på det sättet att man alltefter innehållet i samspelet identifierar sig själva med en åsikt eller uppfattning som kan ta form just då och där. (Psykologiguiden, subjeksposition).

Subjekspositioner är ett begrepp vi använder som ett analysverktyg. Genom policies, det vill säga lagförslag, formuleras "subjekt" genom en problematisering. När ett subjekt i en policy

utföras, kan detta inverka på människors beteenden (Bacchi & Goodwin 2016:69). Policies spelar en betydande roll för subjektiveringsprocesser, det vill säga processer där subjekt skapas. Det skapar och formar sätt för människor att vara som kan vara skadliga och begränsade. Policies enligt WPR är inte bara reaktioner till människor som finns, konceptualiserade som oföränderliga och väsentliga. Snarare är policies involverade i att forma vad som är möjligt för människor att bli, genom att illustrera att makt är en produktiv kraft. (Bacchi & Goodwin 2016: 50)

Subjektifiering kopplas till produktionen eller skapandet av provisoriska subjekt för en särskild politisk praktik. Det inkluderar de egenskaper, beteenden som politiska "subjekt" uppmuntras till att anamma. "Subjektet" är en effekt av politik, alltid i omskapande och en produkt av olika power knowledge relations. Detta sätt att tänka ifrågasätter konventionella föreställningar om en oföränderlig mänsklig essens. Där den vanliga synen förknippas med upplysningstankarna där individen sågs med rationalitet och autonomi (Bacchi & Goodwin 2016:49)

2.4 Governmental Rationalities

Governmental rationalities är de motiveringar som framställs för att rättfärdiga särskilda styrningssätt. Ofta innebär det att göra någon form av aktivitet tänkbar och praktisk, både för de som utövar och de som utövas på. Governmental rationalities utgår från att all styrning genomsyras av någon form av politisk rationalitet som omfattar utsagor vad som bör göras och av vem, som i sin tur bygger på vissa antaganden om vad verkligheten består av och tar sig uttryck i ett visst språkbruk. Governmental rationality kopplar alltså samman föreställningar om är och bör på ett sätt som kan användas för att rättfärdiga en viss uppsättning åtgärder (Alamaa et al. 2022: 175). Dessa är dock inte idealtyper. Snarare kan man se Governmental rationalities som en analysmetod som egenheten av sätt att styra oss själva. Governmental rationalities är inte statiska, de modifieras ständigt, men de behåller dock en del sätt att tänka och teknologiska preferenser består.

Governmental rationaliteter bygger på teorier, idéer, filosofer och kunskapsformer som präglar vårt intellektuella arv i samband med tillfällig liberal politik, exempelvis, dessa mentaliteter kommer ofta från humanvetenskap (som psykologi, ekonomi och medicin). Genom denna lins, omfattande av styrande, breddas bortom konventionella politiska institutioner för att erkänna rollen för sådana kunskaper, eller diskurser, som styrande metoder. Att identifiera och att analysera governmental rationalities uppmuntrar därför en frågeställning om att hitta nya sätt att tänka. Detta i förhoppning om att vägleda och forma hur styrning kan ske på distans eller omedvetet genom former av disciplin och reglering som fastställer samhällliga normer (Bacchi & Goodwin 2016: 41-44).

2.5 Operationalisering

För att kunna bilda oss en bild av vad vi ska leta efter för att kunna studera diskursens formande makt utgår vi från Carol Bacchis välkända koncept “What’s the problem represented to be?” (WPR). Bacchi ger oss sex frågor som inte nödvändigtvis behöver följas i sin helhet utan forskningsfrågan och materialet kan forma vilka frågor som är relevanta att ta med. Frågorna är:

1. Vad är problemet representerat att vara i SOU 1968:28 och Socialutskottets betänkande 2012/13:SoU24?
2. Vilka presuppositioner eller antaganden underbygger den här representationen av problemet?
3. Hur har den här representationen av problemet kommit till?
4. Vad lämnas oproblematiskt i denna problemrepresentation? Vart är tystnaderna? Kan problemet tänkas på annorlunda?
5. Vilka effekter skapas av denna representation av problemet? Vi väljer i vår analys att betrakta två av de tre typer av sammankopplade effekter som Bacchi belyser: diskursiva effekter och subjektiveringseffekter. Den tredje, levda effekter, utelämnas av förklarliga skäl, då vi inte anser oss ha varken tid eller tillgång till det intervjumaterial som skulle kunna beskriva verkliga levda effekter.
6. Hur/var har denna representation av problemet tagits fram, spridits och försvarats? Hur kunde den ifrågasättas, störas och ersättas?
(Bacchi, 2009, s.2)

Med bland annat problematisering och subjektivering som nyckelbegrepp skriver Bacchi om hur vi kan tänka kring policys och reformer (som i detta fall steriliseringskravet av transpersoner) om vi utmanar de underliggande antaganden som påstås “lösa” särskilda “problem”. Vi har använt oss av Bacchis ansats för att analysera policydokumenten SOU 1968:28 och Socialutskottets betänkande 2012/13:SoU24 . I det här verktyget för kritisk analys av policys använder sig Bacchi av ett Foucauldianskt perspektiv på makt. Genom att analysera förslagen och lösningarna som finns i dessa policydokument som har hanterat problemet med transpersoners rätt att välja om de vill behålla sin reproduktiva förmåga kan vi med Bacchis tillvägagångssätt ifrågasätta påståenden om det här problemets natur och hoppas kunna få insikter om effekterna av problemets olika representationer i de olika diskurserna.

Fråga 1-3 används för att identifiera diskursens innehåll och konstruktion. Dessa första frågor hjälper oss också med synliggörandet av det som ligger till grund för problemet och lyfter fram de antaganden som gör att vissa påståenden som underbygger problemet verkar självklara. Fråga 4 och 5 används som verktyg för att analysera det problem som vi identifierat med hjälp av frågor 1-3. Avslutningsvis används den ganska breda fråga 6 i diskussionen som ramverk för analysen av resultatet som de andra frågorna lämnat oss med.

3. Metod

Vi har nu gått igenom de begrepp som är viktiga att känna till inför den kommande resultat- och analysdelen, samt beskrivit hur och vilka frågor vi ställer till materialet. I det här avsnittet beskriver vi vilken metod vi använder oss av för att genomföra den här undersökningen, och vilket empiriskt material vi använder oss av.

3.1 Diskursanalys

Termen diskurs har många olika tolkningar men i denna undersökning har vi använt oss av Michel Foucaults förståelse av termen diskurs. En diskurs kan beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig om auktoritet (Bergström & Boreus 2016: 358). Vidare menar Foucault att när diskurser skapas leder det till att människor kontrolleras. Denna procedur, då det kontrollerande sker, kallar han för utestängningsmekanismer. Dessa Utestängningsmekanismer kan exempelvis i samhället proklamera någonting som sjukt eller inte sjukt, rätt eller fel och normalt eller onormalt (Bergström & Boreus 2016: 361)

Makten är enligt Foucault inget som utövas av ett subjekt eller mot ett visst subjekt, utan utvecklas i relation mellan människor och innebär begränsningar för vissa, möjligheter för andra. Makt och andra former av kontrollerande är enligt Foucault den etablerade kunskapen och den etablerade kunskapen är drivmedlet i uteslutningsmetoderna. Kunskap reglerar således vad som är möjligt att säga och hur, den reglerar därmed vad som vi människor anser är möjligt. Makten kan därför anses som en disciplinerande makt (Bergström & Boreus 2016: 361).

I synnerhet betonar man inom diskursanalysen det sammanhållna och gemensamma snarare än motsättningar. Foucaults arbete fokuserar istället på diskursbrott, förändringar under ett långt tidsspänn samt vad som orsakade dem. Foucault studerade genom dessa diskursförändringar vad som anses som rätt och fel, sant och falskt vid olika tidpunkter.

En diskursanalys relaterar texten till den omgivande diskursen. Till skillnad från andra former av textanalys så relateras ej texten till uttolkaren eller avsändaren. Dessutom försöker man inte ta reda på avsändarens intentioner utan diskursanalysen ses som fri från aktörer. Här används istället begreppet subjektsposition som har en bred innebörd eftersom olika filosofer har olika uppfattningar om begreppet. I diskursanalyser frågas vilken subjektsposition uttalanden har, istället för att fråga sig vem avsändaren till texten är. I vår forskning handlar detta om en eller ett flertal texter som kommer från en politiker eller på annat sätt från en i maktposition. Enligt Foucault anses dessa subjektspositioner vara mer intressanta än personliga positioner. Detta rättfärdigar Foucault genom sin syn på subjektet som icke enhetligt eftersom ett subjekt inte är självstyrande (Bergström & Boreus 2016:361). Vidare är subjektet inte fritt att handla som hen själv vill, snarare är det diskursen som bestämmer

utrymmet för subjektets handlingsmöjligheter. Således blir inte subjekten intressant i diskursanalysen.

3.2 Empiriskt material

Studiens empiri består av två stycken regeringsmotioner, närmare bestämt två utredningar från socialutskottet. Socialutskottets betänkande Upphävande av kravet på sterilisering för ändrad könstillhörighet 2012/13:SoU24 samt Intersexuellas könstillhörighet SOU 1968:28. För att hitta allt relaterat till steriliseringskravet och steriliseringar i svensk riksdagsdebatt använde vi oss av sökmotorn på riksdagens hemsida, riksdagen.se. Vi använde sökorden sterilisering, könstillhörighetslagen, steriliseringskrav, transpersoner, transsexualitet och fick upp betänkanden och motioner med mera.

4. Resultat

I föregående delar av uppsatsen har vi beskrivit hur vi med hjälp av den valda teorin och metoden ska försöka svara på den formulerade frågeställningen i syfte att undersöka hur den svenska staten har talat om transpersoner och transidentitet under två tillfällen i svensk historia där diskursen om transpersoner är särskilt intressant att beakta med anledning av införandet och avskaffandet av krav på sterilisering. I den här delen kommer vi att presentera vår analys av socialutskottets utredningar av transpersoner från 1968 (SOU 1968:28) och 2012 (2012/13:SOU24). I löpande text redovisas utvalda delar av materialet från respektive utredning, som sedan följs av en analys med utgångspunkt i Bacchis WPR-frågor som låter oss säga något om de governmental rationalities som är med och formulerar subjekt i de policys som påverkar diskursen om transidentitet och i förlängningen den reella effekten av diskursen – att transpersoner steriliserades. Hur är det möjligt

4.1 SOU 1968:28

I detta avsnitt undersöks socialutskottets utredning från 1968. Analysen genomförs som förklarar i avsnitt 2.5 med teoretisk utgångspunkt i Carol Bacchis WPR-frågor som presenteras och besvaras i löpande form.

Det är med en behavioristisk syn på vad som formar människan som Socialutskottet beskriver könsrollen, och skildrar i princip ingenting ur patientperspektiv. Utsiktspunkten inom diskursen, utifrån vilken världen ska förstås och tolkas, är belägen på en plats som inte tycks ta hänsyn till något mer än den psykiska påfrestning som det innebär att avvika från normen under könskorrigering. Att det också kan vara psykiskt påfrestande att uppleva sig född i fel

kropp och ha ett starkt behov av könskorrigering är inte det som problemet utges vara i det här fallet.

Med psykosocialt kön avses könsrollen. Denna utgörs av ett till stor del inlärt beteende, vars utveckling och inriktning i hög grad påverkas av samhällets normer. Inläringen av detta beteendemönster börjar redan under första levnadsåret och innebär, att egenskaper, attityder och värderingar adderas till de givna anatomiska och fysiologiska förhållandena. Det finns skäl att antaga, att könsrollen under normala förhållanden är etablerad under de tidiga barnaåren och inte kan ändras utan allvarliga psykiska men. (SOU 1968:28, s.21)

Socialutskottet beskriver individens könsroll som något inlärt som präglas av samhällets normer. Bacchis andra fråga om underbyggande presuppositioner kan hjälpa oss svara på hur den här representationen av problemet har kommit till. Människor bildar sig tidigt i livet en uppfattning om vad som är manligt och kvinnligt. Att könsrollerna är så cementerade leder till psykiska men vid försök att ändra könstillhörighet. Socialutskottet uttrycker här en oro över de patienter som vill leva som det motsatta könet, mer specifikt över att inte efterleva de könsroller som finns. Oavsett vad den oron resulterar i för verkliga handlingar så finns där något som säger oss att den positionen inte är eftersträfvansvärd. Att vara transsexuell och agera så resulterar onekligen i allvarliga psykiska men.

Med intersexualitet avses här sådana tillstånd där genitalia är missbildade och ej kan hänföras till rent manliga eller kvinnliga. Det är inom denna grupp av somatiskt störd könsutveckling som val av kön och könsbyte är aktuella. Endast vid ett av de tillstånd som ingår i denna grupp, det kongenitala adrenogenitala syndromet, kan fertilitet förekomma. Vid alla de övriga är individen steril. (SOU 1968:28, s.23)

Man talar här om intersexuella som en grupp som utgörs av människor med somatiskt störd könsutveckling, och det är denna grupp som könsbyte är rimligt. Den reella effekten av diskursen framkommer här, vilket vi upptäcker om vi försöker besvara Bacchis femte fråga om vilka effekter som skapas – transpersoner har inte rätt till sin egen kropp och ska steriliseras om dessa inte tillhör den kategori som har missbildade genitalier.

Slutligen uppställs krav på sterilisering eller avsaknad av fortplantningsförmåga på grund av sjukdom eller annan omständighet. Det skulle eljest inte kunna uteslutas, att den som får manligt kön blir moder eller att den som får kvinnligt blir fader. Möjligheterna att företa sterilisering enligt nu gällande lag är dock begränsade. Sådan åtgärd kan nämligen inte ske endast i syfte att erhålla ändrad könstillhörighet. För att möjliggöra sterilisering i dessa fall föreslår utredningen en föreskrift i 2-5 av lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall. (SOU 1968:28, s.52)

Socialutskottet skriver här att lagen, såsom den var utformad innan reformen som sedan skulle komma 1972, begränsade möjligheterna att sterilisera den som vill byta kön. Problemet framställs här som risken att biologiska kvinnor som byter kön till man sedan fortplantat sig, vilket skulle innebära att någon som innehar en manlig könsroll men kvinnliga reproduktiva

organ blir "moder". Det här problemet bygger på ett antagande om heteronormativa ideal och dåtidens stereotypiska ideal om vad en lämplig förälder är och hur denne presenterar sig. Man anser det alltså vara ett större problem att låta möjligheten bestå att "den som får manligt kön blir moder eller att den som får kvinnligt blir fader", än att begå övergreppet att sterilisera människor. Vi har också skäl att anta att den diskursiva praktiken som uppstår inte nödvändigtvis stämmer överens med transpersoners uppfattning om sitt bestående jag. Subjektpositioneringen, alltså att identifiera sig med en åsikt som tar form där och då, är beroende av den diskurs man positioneras av. Den här formen av policys är med och avgör vad som är möjligt för människor att identifiera sig som, och hur de ser på sin identitets positionering i diskursen. På detta sätt utövar staten också makt i den bemärkelse som Foucault ansåg att normer och uppförande styr och formar oss i samhällets alla rum. (Walters 2012:11)

4.2. 2012/13:SoU24

Här kommer vi operationalisera begreppen vi skrivit om i teoridelen, det vill säga subjektposition och Governmental rationalities. Carol Bacchis koncept "What's the problem represented to be" kommer fungera som utgångspunkt. I detta stycket kommer dock inte samtliga av Carol Bacchis 6 frågor besvaras, utan endast fråga 1, 2 och 6 eftersom de ansågs mest relevanta.

I fråga om steriliseringskravet anges i kommissionärens rapport att respekten för den enskildes fysiska integritet tydligt kränks av kravet på att en transsexuell person genomgår sterilisering eller någon form av könskorrigering kirurgi innan ändring av könstillhörigheten beviljas (2012/13:SoU24, s.9).

Här kan vi tydligt se att problemet som är representerat i socialutskottets betänkande är tydligt formulerat. Med utgångspunkt från Bacchis första fråga kan vi svara på att det är tydligt att problemet som är representerat i Socialutskottets utredning kopplas till att steriliseringskravet bryter mot en av de mänskliga rättigheterna. Utsiktspunkten inom diskursen, där världen ska förstås och tolkas är belägen på en plats där HBTQ-rättigheter växt fram, rationaliserats i Sverige de senaste åren. Problemet representerat är att steriliseringskravet inte stämmer överens med Sveriges identitet som ett föregångsland för de mänskliga rättigheterna. Att Sverige ses som ett progressivt land för HBTQ-rättigheter kan också ha möjliggjort att representationen av problemet ansetts som angeläget.

Som grund för förslagen hänvisar regeringen inledningsvis till en rapport som kommissionären för de mänskliga rättigheterna publicerade i juli 2009 och i vilken det konstateras att artikel 8 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna tillerkänner alla rätt till respekt för sitt privatliv och sitt familjeliv (2012/13:SoU24, s.9).

Som ett nästa steg i analysen går det att analysera de presuppositioner eller antaganden som underbygger representationen. Detta möjliggör att förstå hur kunskap och makt hänger ihop. Det är tydligt att representationen av problemet inte kommit från transpersoners håll. Med utgångspunkt från Bacchis andra fråga kan vi se att de presuppositioner eller antaganden som representerar problemen kommer från EU-kommissionen. Eftersom att EU är en överstatlig organisation innebär detta att Sverige lyder under EU-lag. Här är begreppet governmental rationalities relevant eftersom det genom att Socialutskottet hänvisar till EU-kommissionen visar att Sveriges styrningssätt är präglad av de västliga och liberala värden som formulerades under upplysningstiden. EU:S värderingar, exempelvis lagar som är präglade av normativa demokrativärden, kan på så sätt ses som governmental rationalities. Dessa värderingar inverkar på oss på det sätt att de får oss att styra oss själva. (Bacchi & Goodwin 2016: 41-44).

Dessa värden är kopplade till normer som återfinns i politiken i de västliga demokratier, där EU ska fungera som en stöttepelare och en form av disciplinerande makt som ska inverka på samtliga EU-länders värderingar.. Således kan de Governmental rationalities inverka på de antaganden som skapas, beroende av varifrån representationen av problemet kommer ifrån.

Sättet att representera problemet på det sättet vi beskrivit ovan, att den svenska staten inte kan rättfärdiga steriliseringslagen, kan ses som problematiskt. Exempelvis kan man undra om den svenska staten verkligen hade rannsakat sig själva, om det inte vore för EU:s påtryckning att uppmärksamma steriliseringslagen. De reella effekterna kan tyckas självklara, nu kan även transpersoner ha möjlighet att bilda familj. Det fanns dock ifrågasättanden om steriliseringslagens avskaffande, inte minst från SD:s håll.

Jag konstaterar att det inte finns någon utredning eller något underlag när det gäller hur barn i en familj med en förälder som har ändrat könstillhörighet mår. Det finns inte heller någon kartläggning av hur många minderåriga barn som i dag lever med en förälder som har ändrat könstillhörighet (2012/13:SoU24, s.9).

Här är det tydligt att det huvudsakliga problemet, att steriliseringslagen bryter mot Europakonventionens artikel 8, rätten till privatliv och familjeliv, överskuggas. Istället utgår argumentet från en tro på att barnens rättigheter väger tyngre. Vidare spelade diskursiva effekter roll för representationen av problemet. Michael Foucault menar exempelvis att kunskap och praktik hänger tätt ihop, där kunskap om exempelvis transpersoner också resulterat i inkludering och exkludering. Här är det tydligt att SD försöker exkludera transpersoner ur diskussionen genom att använda sig av känslorargument utan någon underbyggd fakta.

Vi har nu använt Carol Bacchis teori "What's the problem represented to be" för att presentera hur det var möjligt att införa steriliseringslagen samt avskaffa den. I följande avsnitt vill vi diskutera de insikter som resultatet av analysen lämnat oss med.

5. Diskussion

För att kunna höja analysen anser vi att det är relevant att diskutera huruvida diskursen faktiskt har förändrats. Här anser vi att det är relevant att analysera hur denna representation av problemet tagits fram, spridits och försvarats, nämligen fråga 6 i Bacchis teori "What's the problem represented to be?". Här kan man också inkludera hur problemet kunde ifrågasättas, störas och ersättas för att förstå utvecklingar i diskursen. Det representerade problemet som utgår från en uppfattning där de mänskliga rättigheterna är grunden till ändring av kravet är tydligt i socialutskottets utredning. När steriliseringskravet utformades 1972 legitimerade den svenska staten ett flertal beslut utifrån konventioner från den mänskliga rättighetsstadgan. Men inte i fallet med steriliseringskravets införande. Sättet problemet lades fram är att den svenska staten inte längre kunde rättfärdiga steriliseringslagen, där EU:s utredning låg till grund för att steriliseringskravet skulle utredas. EU-kommissionens utredning fungerade således som en motivering för att ifrågasätta lagen. Bacchi använder bland annat begreppet *Governmental rationalities* för att beskriva de motiveringar som framställs för att rättfärdiga särskilda styrningssätt. I socialutskottets utredning så skulle EU:s konvention om de mänskliga rättigheterna fungera likställas med *Governmental rationalities*. I rapporten är det snarare att de motiverar sitt ställningstagande till att de inte längre kan stå bakom steriliseringskravet eftersom de inte kan rättfärdiga den lagen gentemot EU. Här kan man också fråga sig om steriliseringskravet hade utretts om det inte vore för EU-kommissionens utredning, en del pekar mot det.

Utöver vår analys kan vårt arbete sättas i en större kontext, eftersom vår förhoppning var att skapa rum för olika transidentiteter genom att försöka lösgöra den binära synen på transpersoner. Genom användning av Bacchis teori hade vi möjlighet att ge transpersoner möjlighet att själva bestämma deras subjekt, det vill säga inneha egenmakt. Foucault menade att makt utvecklas i relationen mellan människor, där makten inte utövas mot ett subjekt, utan snarare får man makt i en subjektposition, där man kan identifiera sig med åsikter som tar form i ett särskilt ögonblick (Bergström & Boreus 2016:361). Att tillskriva människor subjekt är tätt kopplat med makt eftersom det konstruerade subjektet befästs med särskild kunskap. Genom att kravet på sterilisering upphävts 2013, kan subjektpositionen förändras. För transpersoner är det positivt eftersom de har möjlighet att ändra sin egen identitetsuppfattning, när de numera kan tillskriva sig själva som föräldrar. Att transpersoners reproduktiva rättigheter likställs med cis personers rättigheter resulterar att transpersoner kan ta tillbaka kontrollen över sig själva. I en värld där den etablerade kunskapen är genomsyrad av heteronormativiteten är det en stor vinst för transpersoner när de kan sätta sig emot den osynliga disciplinerande makten som påverkar individers självmakt.

Vår grundinställning till vad vi trodde att vi skulle hitta kan ha påverkat hur vi inledningsvis betraktade materialet, särskilt materialet från SOU 1968:28. Vi hade förväntat oss att mötas av en diskurs som betraktade transpersoner som "psykiskt sjuka". Blev förvånade över att det inte sättet staten pratade om transpersoner inte var direkt kopplad till liknande argument om människor som ansetts "psykiskt sjuka". Snarare visade sig socialutskottet i sin utredning

vara förstående för människor som har svårt att identifiera sig med sitt juridiska kön, ofta nämner de dessa personer som intersexuella.

Något som är värt att diskutera är att vi efter att vi läst en del av vårt material, uppmärksammade oss på sättet vi betraktade materialet. Vi både insåg att det var viktigt att ha samma sätt att betrakta materialet, till exempelvis genom att leta efter uppseendeväckande citat. Vi tror även att vi omedvetet letade efter särskilda citat eller motiveringar som kunde stämma in på fördomar vi hade om hur så kallade Intersexuella blev betraktade på. Huruvida våra fördomar inverkar på resultatet är svårt att veta, däremot är det av ytterst relevans att vi uppmärksammar oss själva. Å andra sidan valde vi att utgå från diskursanalysen med en poststrukturalistisk forskningstradition vilket möjliggjort att vi kunnat betrakta materialet på ett mer öppet sätt.

I val av empiriskt material avgränsade vi oss till två stycken regeringspropositioner från socialutskottet. Den första regeringspropositionen från 1972 var betydligt längre än socialutskottets utredning från 2012. Detta hävdar vi skulle kunna vara en felkälla eftersom att analysen från Steriliseringslagens införande blev mer omfattande än den om avskaffandet. Dessutom hittade vi sent i processen en tidigare utredning av Steriliseringskravet från Socialutskottet 2007, denna var dessutom mer omfattande. Av den anledningen att vi redan hade kommit långt i processen av analysen bidrog till att vi inte hade möjlighet att inkludera denna rapporten. Detta kan anses som en svaghet eftersom att vi exkluderat en annan viktig källa som hade varit relevant till ämnet vi ville undersöka.

Vid läsning av det empiriska materialet från 2012 handlade socialutskottets utredning inte enbart om steriliseringslagens avskaffande, utan även andra regleringar som berör könstillhörighetslagen. En av lagarna handlade om vård vid könsidentitetsstörningar där regeringen föreslog att under väntetiden för att utredas för transexualism kunna få vård och stöd. Denna lagen ansåg vi hade varit intressant att inkludera eftersom det också skulle kunna fungerat som en del i en diskursanalys. Men när det kom till kritan valde vi att fortsätta på vårt huvudspår, nämligen enbart steriliseringslagen, eftersom att annars hade vi behövt formulera om frågeställningen helt.

6. Slutsats

Resultatet visade att sättet man såg på transpersoners rationalitet var olika 1972 och 2013 eftersom konstrueringen av deras identitet särskiljde sig. I samband med steriliseringskravet införande representerades problemet av antaganden om heteronormativa ideal och dåtidens stereotypiska idéer om vad en lämplig förälder är och hur denne presenterar sig. Den rationella motiveringen till beslutet om införandet av kravet på sterilisering ansågs 1968 vila på antaganden om könsroller. Socialutskottet uttryckte en oro över de patienter som vill leva som det motsatta könet, men kanske mer specifikt över att de inte kan efterleva de könsroller som finns. Problemet framställs som risken att biologiska kvinnor och män som byter kön

kan fortplanta sig, vilket skulle innebära att någon som innehar en manlig könsroll men kvinnliga reproduktiva organ blir moder och vice versa. Problemet skapas och underbyggs av den policy som avgör vad som är möjligt för människor att identifiera sig som, vilken sedan förstärks av de normer som upprätthåller dem.

Efter att EU-kommissionen släppt sin rapport om att steriliseringskravet inskränkte flera av de mänskliga rättigheterna, däribland rätten till privatliv och familjeliv, utredde den svenska staten frågan igen. Socialutskottets rapport visade att upphävandet av steriliseringskravet 2013 istället hänvisades till den irrationalitet som infann sig efter EU-kommissionens beslut. Irrationaliteten kopplades till att den svenska staten hävdade att de inte kunde rättfärdiga sitt beslut. De antaganden om heteronormativa ideal och de stereotypiska idéer om vad en lämplig förälder är som till stor del styrde motiveringen av steriliseringskravets införande överskuggades av Sveriges lojalitet till EU. Av den anledningen hade det varit intressant om vidare forskning på området genomfördes med detta som utgångspunkt. Vad var EU-kommissionens roll i avskaffandet av steriliseringen av transpersoner, och hur påverkar sådana överstatliga politiska organisationer den svenska diskursen om transpersoner?

Referenser

Bacchi, Carol. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Frenchs Forest, NSW: Pearson. s. 2.

Filis, Paulina. (2022). *“Att få leva öppet som trans har gett mig tillbaka mitt liv... och vilket liv det är!” - En studie av minoritetsglädje och positiva erfarenheter hos transkvinnor och transmän.* Linköpings universitet.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1665978/FULLTEXT01.pdf>

Fire, Anna-Sara (2018) *“Antingen så är man det eller så är man det inte” – En analys av steriliseringskravet i den svenska könstillhörighetslagen fram till år 2013.* Högskolan Dalarna. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1177304/FULLTEXT01.pdf>

Foucault, Michel, Burchell, Graham, Gordon, Colin & Miller, Peter (red.) (1991). *The Foucault effect: studies in governmentality : with two lectures by and an interview with Michel Foucault.* Chicago: Univ. of Chicago Press

Johannisson, Izabelle (2017) *“Staten bryr sig mer om min kuk än mitt liv” – En intervjustudie om transaktivisters upplevelse av kampen att avskaffa tvångssteriliseringar.* Södertörns högskola, institutionen för historia och samhällsstudier. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1106760/FULLTEXT01.pdf>

Monthamre, Malin (2014) *“De transexuella är få och osynliga” – Framställningar av transsexualism, könskorrigering och steriliseringar i svenska massmedier.* Lunds universitet, Socialhögskolan. <https://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4616964&fileId=4616981>

Psykologiguiden.

Subjeksposition

<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=subjeksposition%2C+subjektsposition> (hämtad 2023-05-18)

Regeringen. (2000) *Steriliseringsfrågan i Sverige 1935-1975.* Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2000/03/sou-200020/> (Hämtad 2023-05-03)

RFSL, (2023) *Könstillhörighetslagen – en historia*. Publicerad 2023-02-28
<https://www.rfsl.se/verksamhet/trans/konstillhorighetslagen-en-historia/> (Hämtad
2023-05-16)

RFSL (2023) *Detaljerad information om könsbekräftande vård*. Publicerad 2023-03-09.
<https://www.rfsl.se/verksamhet/trans/transvaard/> (Hämtad 2023-05-16)

SoU24:2012/12. Upphävandet av kravet på sterilisering för ändrad könstillhörighet
<https://data.riksdagen.se/fil/DCD57DA3-744A-408C-A481-864394E1E9C5> (Hämtad
2023-05-18)

SOU 1968:28. Intersexuellas könstillhörighet. <https://lagen.nu/sou/1968:28#S4> (Hämtad
2023-05-18).

Walters, William (2012). *Governmentality: critical encounters*. London: Routledge

1972:119. Lag om fastställande av kön i vissa fall <https://lagen.nu/1972:119> (Hämtad
2023-07-05)